

FRANC RJELKA

– ze žiwjenja, kotrež njebe přeco lochke

Kaž běch sej z Francem dojednał, jědu k njemu na rozmołwu. Wonka je hišće zyma. Krajina je z čenkej sněhowej płachtu wodžeta. W bydlenskej stwě pola Rjelkec je přijomnje ćopło. W křesle sedžo powěda mi Franc ze swojeho žiwjenja, kotrež njebe přeco lochke.

Franc Rjelka narodži so 22. julija 1923 w Chróscicach w swójbje wojnarja. Tohodla rěkachu jemu we wsy Wojnarjec Franc. Wojnarske powołanje wšak džensa lědma hišće je. Tehdy, hdyž wobsteješe najwjetši džěl rataraskich gratow a nastrojow z drjewa, bě wojnar wažny muž we wsy.

Franc jako křižer na klósterskim dworje

Wot 1930 do 1938 chodžeše Franc do ludoweje šule w Chróscicach. Pola pjekarskeho mištra Pawoła Trječka we wsy nawukny powołanje pjekarja. Na powołansku šulu dyrbješe do Kamjenca jězdzić. Při tym dóndže k překwapjacemu sportowemu měrjenju mocow. Někotři sobušulerjo Franca mjerzajo powědachu: „Wy Serbja nimaće tola žane zdaće wo sporće, ani kopańcu prawje hrać njemóžeće!“

To njemóžeše Franc wězo plaćić dać. Po dlěšim tam a sem dojednachu so na přečelsku hru w Kamjencu mjez Chróscanskimi młodostnymi a „wubranku“ němskich šulerjow powołanskeje šule. Dokelž běchu Chróscenjo jeno z džesaćmi do Kamjenca přijěli, přerěčachu tam Pawoła Mildnera, zo měł sobu hrać. Dokelž Pawoł žane porjadne črije njeměješe, hraješe bosy. Při wšěm Chróscenjo hru wysoko ze 7:0 dobychu.

Ze sportom we wsy so Franc hižo jako džěćo zeznajomi. Za jedyn sokołski swjedžen nazwučowa Jan Kmječ ze šulerjemi nišich lětnikow wšelake gymnastiske sceny.

Po rozpušćenju Sokoła su potom we wobtuku DJK kopańcu hrali. Prjedy hač so młodostnym z pomocu wučerjow a DJK poradži farske polo jako ležownosć za nowe sportnišćo dostać,

hrajachu džěći a młodostni na łuce podtu Satkule abo za Hatkami při Prawočanskim puću. Nowe sportnišćo při šuli bu 1935 poswjećene.

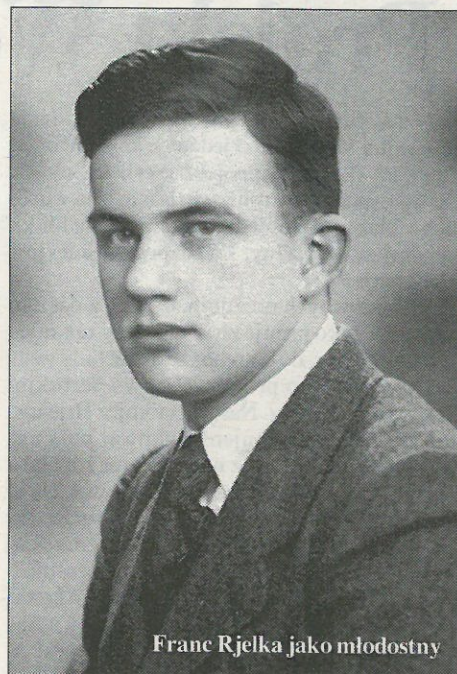
Wjetšina Chróscanskich šulerjow njezastupi srjedz třicetych lět do nacistiskeje organizacije Jungvolk, ale do křesćanskeje Jungchar. Nawoda skupiny bě Pawoł Kmječ, kiž ze swojej Jungchar dale serbsce rěčeše a při zwučowanjach serbske sokołske komanda wužiwaše.

Zajimawe dožiwjenje měješe Chróscanska džěćina, jako so (najskejše bě to 1937) na přeprošenje Radworskeje skupiny pěši na puć do Radworja nastaji. Njedaloko Miłkec nadpadny Chróscan džěći skupina 16- do 18lětnych člonow HJ. Při tym wutorhnychu chorhojnikkej Janej Šimanej chorhojčkje (Wimpel) a so zaso zmynychu. Njehladajo na to su Chróscenjo w Radworju na Kralec dworje wjesele zhromadnje swjećili a serbske spěwy spěwali.

W meji 1942 zwolaču Franca Rjelku do němskeho wójska. Po krótkim wojskim wukublanju w Němskej pošlachu jeho na frontu do Ruskeje. Zwoprědka bě zasadženy w sewjerneje Ruskeje pola Wjelikeje Luki, pozdžišo blisko Minska w Běloruskeje a skónčnje w léce 1944 na Ukrainje, hdžež dósta so w juliju samsneho léta do jatby.

Hač do kónca léta 1949 přebywaše Franc w lěhwje, kotrež běchu w zničenej woclowni blisko města Saporozje zarjadowali. Wot 7 000 jatych, kotřiž w lěhwje přebywachu, je jenož něhdže 4 500 přežiwiło. Jeći žiworichu w barakowym lěhwje – něhdže jako barakowe sydlišćo za twarskich džětačerjow natwarjene; štyrnaće ludźi w jedneje rumnosći bjez kóždého blida, stólca, kamora, haj, w přenimaj lětomaj samo bjez kachli. Spocatnje njemějachu jeći ani prikrywa k wodžěcu, ale jeniće swój wojski plašć. Što to w zymje woznamjenja, njemóžemy sej džensa hižo předstajeć. K jědźi dostawachu w přenimaj lětomaj rano a wječor suchi chléb a čaj, připołdnju škrjeńčku chléba a pol litra wodžaneje poliwiki. Hakle spočatk léta 1947 so situacija tróšku polepši.

Wlěhwje zajaty bě tež katolski měšnik, kotryž běše za čas wojny na fronće jako wojski dušepastyr skutkował. Jemu so poradži wěsty čas kóždnu nježdělu w myjerni božu mšu

Franc Rjelka jako młodostny

swjećić. Při tej składnosći Franc Rjelka studenta teologije z Bayerskeje zezna a so z nim spřećeli. Přečelstwo je lěhwowy čas přetrało. W léce 1954 je něhdysi student Franca na swoju primicu do Mnichowa přeprósyl (hlej delnje foto). Francej wosta to njezapomnite dožiwjenje.

Po dołhej, pječapollětnje jatbje pod zdžela jara čezkimi poměrami so Franc přeni swjaty džěn hód 1949 do domizny nawróci. Koparjo „Sonje“ Chróscicy so wjeselachu, zo mějachu z nim dalšeho dobrego nadběhowarja w swóich rjadach. Někotře léta je hromadže z Jurjom Šramu, Janom Čórlíchom, Jurjom Knopom, Wernerom Trječkom, Jurjom Dućanom a dalšimi hrał a přihladowarjow zahorjał.

Tola mjeztym nimale tricećilětny dyrbješe na swój powołanski a priwatny přichod myslić. 1952 je so wozenił, pozdžišo swójbu založil kaž tež w ródnej wsy sej rjany jednoswojbny domček natwaril. Powołansce je najprjedy w zarjadnistwje, pozdžišo w industrijy džělał. Džensa wužiwa swój zasluženy wotpočink. Za sport so wězo dale zajimuje, za mjezynarodny runje tak kaž za lokalny. Jeho sympatije plaća mustwu SJ Chróscicy, w kotrymž je syn Handrij wjele lět aktiwnje hrał. Franc so nadžija, zo so wukony mustwa w blišim času polěpša. **L. Zahrodnik**

Primica něhdyskeho sobujateho w Mnichowje 1954

SOKOŁSKE LISTY

Scena z kónčneje hry mjez młodžinu Sokoła Choćebug a Sokołom Budyšin.

Wjele młodych mustwow na 21. turněru

Kónčna tabulka volleyballoweho turněra wo pokal Domowiny w Radworju

1. městno: Sokoł Choćebug-mložina
2. městno: Sokoł Budyšin
3. městno: Ataktikarjo 12/94
4. městno: Serbska šula Budyšin
5. městno: NSLDž
6. městno: SG Budyšin 12. lětnik
7. městno: Volleyball Radwor
8. městno: Serbska młodžina Budyšin
9. městno: Serbska šula Michal Hörnik "Worklecy

10. městno: volleyballowy team Wulke Ždžary
11. městno: mustwo 12/96
12. městno: mustwo Přečeljo
13. městno: Radijo Satkula
14. městno: Serbska šula „Jurij Chěžka“ Chróscicy
15. městno: SG Budyšin wučerjo
16. městno: mustwo Pawk

17. městno: SG Choćebug wukniki
18. městno: Mjetelčki Pančicy
19. městno: Chór Meja Radwor
20. městno: SG Budyšin 11. lětnik
21. městno: Rapaki a šula Čišinskeho Pančicy-Kukow
23. městno: SG Budyšin 10. lětnik
24. městno: Sokoł Choćebug

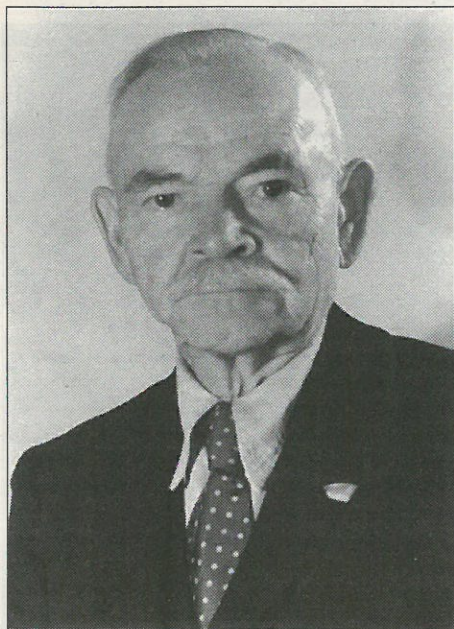
Starosta Achim Kowar přepodawa kapitance dobyćerskeho mustwa Ulrice Hanke pokal Domowiny.

Wšitke financne naležnosće turněra rjadowaše Pawoł Hejduška (naprawo).

Jan Haješ – zahority Sokol

K jeho 130. posmjertnym narodninam

* 22.1.1873 w Lipinach

† 5.12.1960 we Łazu

Hač do poslednjeho čisła prjedawšich Sokol-
skich Listow (bě to čisło 10/1932) wabješe w
tutym časopisu Serbskeho Sokola Łazowski
wobchodnik Jan Haješ za swoje produkty.
„Nimo znateho rabata dawam Sokolam dalše
potušenje“ – tak čitachu podšmólnjene w po-
slednej lince nawěška. Što móhlo lěpje Haje-
šowu wusku zwjazanosć ze Sokolami zwura-
znić? Jan Haješ wšak njebě jenož podpěraćel
sokolškich bratrow, ně, wón bě „spěchowar
wšeho serbskeho kulturneho a hospodarskeho
žiwjenja“ – kaž dr. Jan Cyž w přinošku k
100. posmjertnym narodninam Haješa w Serb-

skej protyce na lěto 1973 wuzběhowaše. Dr.
Cyž wosebje slědowace zasužby mjenowaše:
„Wón bě sobuzaložer Domowiny lěta 1912. Po
přenjeju swětowej wójnje steješe wón na čole
wšeho serbskeho džěła. Na Wojerowskim wo-
krjesu, do lěta nawjeduju Domowinsku župu
Handrij Zejler. Bě aktiwny sobustaw Maćicy
Serbskeje a horliwy spēchowar Serbskeho So-
kola...“ Njebě wšak jeno spēchowar, ale zdo-
bom aktiwny člon Serbskeho Sokola, přistuše
Delnjowujězdžanskeje jednoće. Bě wob-
dźělnik zajězdow na sokolske zlety do Skopja
1928, do Poznanja 1929 a do Prahi 1932. Kak
wulce sej Sokoljo swogeho bratra Jana Haješa
čescachu, wo tym swědčitej nastawkaj w hor-
jeka mjenowanym čisle 10/1932 Sokolškich Li-
stow. Dokelž tute čisło hakle nalěto 1933 wu-
ndže, bě w nim nimo chwalbných słowow w přio-
nošku „Bratr Jan Haješ 60 lět“ (str. 152) tež roz-
prawa „Počescowanje 60lětneho bratra Haje-
ša“ (str. 158). Z přenjeju nastawka podawamy
slědowace sady: „Směmy być hordži na to, zo
je tutón horliwy a swěrný serbski wótcinc tež

Jan Haješ we Łazu

poručuje ze swogeho šklada tunjo

Wobleki wšěch družin za žony a

holcy, mužow a hólcow

Wšě šaty/Kolonialne twory

Rynsku najlěpšu muhu

Nimo znateho rabata dawam Sokolam dalše potušenje

sobustaw našeje organizacije, do kotrejež zastu-
pi we winowcu lěta 1925 jako sobustaw Delnjow-
ujězdžanskeje jednoty. Bratr Jan Haješ słuša
k tym njemnohim staršim sobustawam našeho
zjednoćenstwa, kiž stajnje haja najwuši kontakt
z druhimi bratrami a kiž su tohodla tež najbóle
woblubowani a popularni... Hajo prasokołske
počinki sprawnosć, swěru a stajnosć je wón
blyšćaty přikład rzy serbskeho Sokola po du-

chu a mysljenju. „A w rozprawje „Počescowanje
60lětneho bratra Haješa“ pisa so wo tym, zo bě
so za jubilara dnja 25. januara 1933 w Rakojdach
„četozwočowanska akademija k počescowanju
bratra Jana Haješa“ wotměła. Na zarjadowanju
hódnočachu wjacori řečnicy Haješowe skutko-
wanje: starosta Delnjowujězdžanskeje jednoty
Maks Mertin, starosta Komorowskeje jednoty
Jurij Šewčik, ale tež předsyda Domowiny Jurij
Křižan. Kaž tehdy, tak džakuju so džensa runje
tak serbscy Sokoljo a scyła Serbjaj bratřej Janej
Haješej za jeho njesebične skutkowanje na dobro
našeho ludu.“

Mikławš Krawc

Z wobšěrnej džělawosće Haješa

- Bě pokładnik Domowiny wot lěta 1913.
- W lěće 1925 zastupi do Serbskeje ludoweje
strony a bu pozdžišo jeje pokładnik.
- Wot lěta 1925 bě člon rozšěrjeneho předsy-
dstwa Serbskeje ludoweje rady.
- Bě člon w lěće 1920 založeného zjednoćen-
stwa Serbska Łužica z dr. w. r. w Běłej Wodze
- Bě předsyda dohladowarskeje rady w lěće
1919 založeného Serbskeho hospodarskeho
towarstwa Serbski Hospodar twzr.
- Wot lěta 1931 bě zapisowar Serbskeho
towarstwa Handrij Zejler za Łaz a wokolnosć.
- W lěće 1945 bě sobuiničator znowazaloženja
Domowiny we Wojerowskim wokrjesu a bě na
to wjele lět župan.
- 1945 poda so w starobje 72 lět pěši z Łaza do
Budyšina na wuradžowanje na Domowinu.
- 1948 bu na II. hłownej zhromadźiznje Domo-
winy jako čestny člon wuznamjenjeny.
- W lěće 1959 spožči so Janej Haješej Čestne
znamješko Domowiny.
(Žórta po knize dr. Musiata „Sorbsche/wendische
Vereine 1716-1937“, po „Nowym biografiskim słow-
niku k stawiznam a kulturje Serbow“ a po knize
„Stawizny Domowiny“)

Jan Haješ (1. wotprawa) mjez delegaciju Serbskeho
Sokola w lěće 1928 w Skopju. Foće: SKA

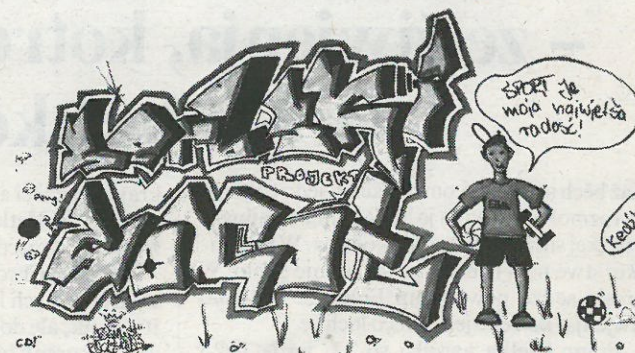
Projekt Worklečanskich šulerjow

Spočatk tutoho lěta přewjedžechu šulerjo
9. lětnika Serbskeje srjedźneje šule „Michał
Hórnik“ Worklecy projekt „Serbski Sokol“.
Serbske sportowe towarstwo je maćizna wučb-
neho plana a wobjednawa so we wobłuku
předmjeta serbsčiny. Tu rozprawa šulerjow
rjadownje 9A:

Po hodownych prózdnicach smy z džěłom
započeli. Jako přenjeju zhotowichmy tak mje-
nowany cluster, do kotrehož zezběrachmy wšit-
ko, štož hižo wo projektach a wo Serbskim
Sokole wědzachmy. Naš wučer knjez Hrjehor,
kiž zhromadnje z knjeni Bukowej pola nas
serbsčinu podawa, je z nami cluster zdžěłał a
nas skrótko wo towarstwje informował. Na to
džělachmy rjadownju do třoch skupin. Kóžda
skupina měješe wosebite nadawki: Tema sku-
piny 1 rěkaše: „Serbski Sokol so prezentuje“.
Wona zaběraše so ze starymi Sokolškim Listami,
ze sokolškej drastu, ze zjězdami a z nar-
jadowymi zwučowanjami. Nimo toho wjedže-
še wona interview z Jurjom Frenclom z Ralbic.
Skupina 2 měješe tohorunja wobšěrny na-
daw. Wona dyrbješe za nastaćom, stawiznamy
a jednotami slědźić a tež zaměry towarstwa
přepytować. Wosebje zajimawu temu měješe
3. skupina. Pod nadpismom „Serbski Sokol

džensa“ zaběraše so wona
z džensnišej džělawosću to-
warstwa a wopyta lětušu hłow-
nu zhromadźiznu 17. januara
w Njebjelčicach. Dalše na-
dawkaj rěkaše: „Wjedźće
interview ze zamołwitym re-
daktorom Sokolškich Listow!“
a „Zestajće małe naprašowa-
nje a wuhódnoće tute!“

Z poľnej paru dachmy so
do džěła a pytachmy za trěb-
nym materialom. Jako wulka
pomoc wopokaza so nam
zamołwity redaktor Sokol-
skich Listow Mikławš Krawc,
kotrehož běchmy sej přepra-
syli. Wón nam nimale dvě
hodźiny wo sportowym to-
warstwje powědaše a wěcywustojnje na naše
prašenja wotmołwi. Wot njeho dostachmy
kopicu materiala, kiž wón nam za naše džěło
přewostaji. Rozmołwa z Mikławšom Kraw-
com bě zaklad za wšitke nadawki w jednotli-
wych skupinach. Wuslědky prezentowachmy
we witrinach w delnim poschodźe Worklečan-
skeje šule, tak zo su wona wšitkim šulerjam,

Jednotliwe skupiny zhotowichu tež projektowe mapy, do kotrychž
zezběrachu woni wšón material k wotpowědnym temam. Tu
widźimy rysowanju Stanija Šejdy, kotruž je nadarjeny rysowar
z pomocu Daniela Šoły zhotowil. Fota: J. Hrjehor

wučerjam a zwonkastejacym přistupnje. Nimo
prezentacije we witrinach zezběrachmy wšitke
informacije do projektowych mapow a džer-
zachmy tež krótkopřednoski. Krótko do zym-
skich prózdnic projekt zakončichmy a nětko
wjeselimy so hižo na dalši.

Rjadownja 9A Serbskeje srjedźneje šule
„Michał Hórnik“ Worklecy

Měnenja šulerjow k projektej:

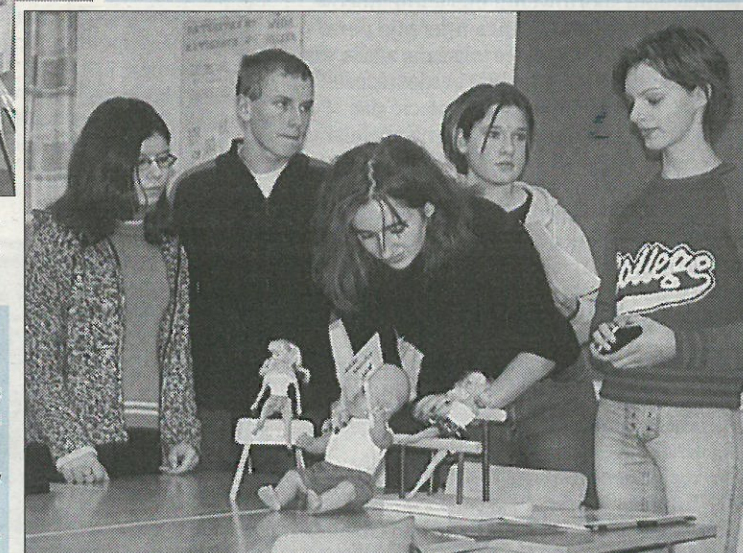
- Daniel L.: „W cytku je so mi projekt lubil, někotre wotrězki pak
běchu napinace. Tema je so jara derje předžěłała.“
- Klawdija: „Wón běše zajimawy. Sym wjele nawuknyła.“
- Tomaš Š.: „Mi je so wosebje skupinske džěło spodobalo. To bě
dobra wotměna.“
- Sabina: „Hdyž so wučbna forma mjenja, su šulerjo wosebje
motiwowani. To bě dobra ideja.“
- Manuel: „Mi so tak prawje lubilo njeje, zo njejsu někotři sobu
džěla. Hewak bě wšitko w porjadku.“
- Franciska: „Džěło w skupinach bě nam wulke wjeselo. W našeju
skupinje su wšitcy nadawki porjadnje spjelnili. Wupyšenje witrinow
a interview z Jurjom Frenclom běšej najrjeńšej.“
- Cyril: „Na spočatku bě mi to wšitko přewjele. Při komputeru pak
sym wosebje rady džěla.“

Tomaš Stienert, Stanij Šejda, Tomaš Matka a Pawoł Hrjehor (wot-
předka dozady) džěla pilnje w komputerowym kabineće. Tóžsto
dyrbješe so pisać, zapodać a wobdžělać.

Měnenja k Serbskemu Sokolej:

- Franciska: „Do projekta njejsym wjele wo Sokole wědzala. To pak so
hižo po přenjeju hodźinach změni. Mam towarstwo za wazne a
zajimawe.“
- Sylwija: „Je trjeba, zo so hišće wjac zjednoćenstwow a jednotliwcow
k Serbskemu Sokolej přidruži.“
- Klawdija: „Sokol je towarstwo je zajimawymi stawiznamy. Škoda, zo
je tak mało młodźiny zastupjene.“
- Manuel: „Sokol mje tak njezajimuje, dokelž njeje znaty.“
- Daniel L.: „Smy zwěščili, zo hraje towarstwo waznu rólu w serbskim
sportowanju.“

Nimo prezentacije we witrinach dyrbjachu šulerjo tež přednosk džeržeć. Na
wobrazu widźimy skupinu 1, kotraž je schodźenkowe bradla a konja zhotowila
a klance zwučowansku drastu Serbskich Sokolow zešla. Stejo wotlěwa: Kl.
Šnajdrec, D. Lukaš, S. Wenclec, F. Klimantec a N. Hejduškec.